

Lexic, torns de lenga, díisers, arrepoèrs, istuèras e condes, medecina populara... Ficha n°85

Joan Pau LATRUBESSE CIVADA dab l'ajuda amical de Maurici ROMIEU

Que vam acabar la seria de cinq fichas (de la 81 dinc a la 85) qui son batalèras dab la mea mair, Marthe, vaduda Benedit, a la maison Laplaça de Lobienh au bordalat de las Ahitas. Que son mustras⁽¹⁾ de lenga populara dab torns de lenga qui s'ameritarén d'estar mei coneishuts... e sustot mei emplegats !

La marlèra de Laplaça :

- Vam, mair, que m'as tostemps dit de que i avè ua marlèra⁽²⁾ a Laplaça ?
- Oc, e figura't que m'i banhavi ! Que i avè un clòt plan entertienut. Qu'i lavàvam e que m'i banhavi... pas sovent per aquò ! Que m'i banhavi quan hasè hèra, hèra de calor. Que i avè un lagòt⁽³⁾ exprès, a part.
- E quin hasès ? Qu'avès un malhòt de banh ?
- Oc tè, no'm rapèla pas mei... **que me'n soi anada**... qu'a hèra⁽⁴⁾ per aquò !
- Parla'm d'aqueth clòt qui èra donc tot au ras de la marlèra ?
- Oc, un gran clòt. Qu'i lavàvam tostemps. Que'u curavan,⁽⁵⁾ qu'èra entertienut, qué !
- E donc, còps que i avè, que t'i banhavas ?
- Pas tot dia totun... lhèu un còp o dus ?
- E a l'arriu de Lostau ?
- A l'arriu ne'm soi pas jamei banhada !
- En partida⁽⁶⁾ qu'aimavas l'aiga tu, quan èras joena ?
- E bahida⁽⁷⁾ òc, l'aiga e lo vin !
- Lo vin, qu'ac dises entad arríder... mes d'aqueth temps, que m'ac as avut dit, aus vielhs que'us agradava de béver un còp ?
- « Oui, oui », que'us hasè gai !⁽⁸⁾
- Que'us hasè gai de béver un còp... e dus si calè ?
- Oc, e que dromivan après... que n'i avè òc, vielhs atau... E que n'i a quauqu'un enquièra !

La marlèra (prononciar [man.lèrœ]) ; dinc a las annadas 60 o 70, en mantuns endrets⁽⁹⁾ que i avè ua marlèra. Qu'i podè aver ua hont, un arriuèl o l'esgot deu teit qui l'alimentava. Lo pastorís,⁽¹⁰⁾ l'auseralha⁽¹¹⁾ e lo sauvatjumi⁽¹²⁾ qu'i anavan béver e parièr, banhà's. Si èra pro grana que i avè peishs e batracians mes que calè que s'avisèssin aus guits e aus aucats qui i èran a demora !⁽¹³⁾ Las marlèras qu'èran donc un factor d'equilibri tà l'enviroament mes n'an pas resistit au modernisme.

La marla⁽¹⁴⁾ (prononciar [man.loè]) qu'ei ua tèrra grisa, mescla d'argèla e de calcari. Lo monde que l'arrecaptavan⁽¹⁵⁾ entà espartir-la⁽¹⁶⁾ en los camps qui èran tròp acides a sobras⁽¹⁷⁾ d'i botar hems. Un còp tirada la marla, que hasè un clòt mei o mens pregon qui's plenhava d'aiga. Qu'ei l'origina deu mot marlèra.

La mair que m'a tostemps dit que i avè tenglas⁽¹⁸⁾ en aquera marlèra. Au ras, que i avè donc un clòt qui ditz tanben lagòt. Qu'èra un horat pro consequent on l'aiga e demorava clara entà lavar la pelha... e banhà's se lo cas èra.

Que me'n soi anada : que tornam trobar aqueth torn de lenga en la dusau accepcion a saber copar cort lo batalís. Que la hasí tentar⁽¹⁹⁾ en parla-la de malhòt de banh. Era, pudica, n'avè pas enveja de contunhar en aqueth registre... Que prenè plaser a's banhar mes lhèu n'ac gausava pas tròp díiser.

Los vielhs qui beven un còp : petit testimoniatge interessant suus vielhs qui bevèn un còp, sovent l'esconut⁽²⁰⁾, istuèra de guardar lo morau. Qu'èra mei naturau que los antidepressors e ansiolitics !

(1) « échantillon, exemple » (2) « mare » (3) « flaque, ici trou d'eau » (4) « il y a bien longtemps » (5) « on le creusait » (6) « en général » (7) « bien sûr » (8) « ça leur faisait plaisir » (9) « endroit, ici ferme, propriété » (10) « animaux domestiques » (11) « les oiseaux » (12) « les animaux sauvages » (13) « en permanence » (14) « marne » (15) « récupéraient » (16) « la répandre » (17) « à force » (18) « tanches » (19) « faisais marcher » (20) « en cachette ».

Clavada de la batalèra :

Quan n'avè pro de batalar, la mair que feniva la telefonada en díiser : « *Qu'avem pro blagat, que'm vas har díiser borricadas !* ». E atau que vam acabar la nosta seria de cinq fichas...